

ความสุขและความผาสุกเชิงจิตวิทยาของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในภาคตะวันออก
Happiness and Psychological Well-Being Among the Organic Durian Farmers
in the Eastern Region

พวงทอง อินใจ (Puangtong Inchai)¹
กาญจนา พิบูลย์ (Kanchana Piboon)^{2*}
สุมิตร คุณเจตน์ (Sumit Kunjet)³
จุฑามาศ แทนจอน (Juthamas Haenjohn)⁴
มยุรี พิทักษ์ศิลป์ (Mayuri Phithaksilp)¹
วชิราภรณ์ รุจิศรีสกุล (Wachiraporn Rujisrisakul)¹
เกศรา น้อยมานพ (Ketsara Noimanop)⁴
ธนิดา จุลวนิชพงษ์ (Tanida Julvanichpong)⁵

Corresponding author E-mail: kanchanap@go.buu.ac.th*
(Received: November 10, 2022; Revised: December 25,
2022; Accepted: December 26, 2022)

บทคัดย่อ

ความสุขและความผาสุกเชิงจิตวิทยาเป็นปัจจัยที่แสดงถึงความสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพชีวิตของบุคคล การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาเพื่อศึกษาความสุขและความผาสุกเชิงจิตวิทยาของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก กลุ่มตัวอย่างเป็นเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในภาคตะวันออกใน 6 จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ปราจีนบุรี และนครนายก จำนวน 83 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบวัดความผาสุกเชิงจิตวิทยาและแบบสอบถามความสุขของคนไทย ของกรมสุขภาพจิต วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t-test และวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) ผลการศึกษาพบว่าโดยภาพรวมผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่อยู่ในแหล่งพื้นที่จังหวัดระยอง คิดเป็นร้อยละ 32.53 เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 66.27 อายุเฉลี่ย 55.28 ปี (± 9.73) คะแนนความผาสุกเชิงจิตวิทยาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (mean = 4.65, SD = .52) คะแนนดัชนีความสุขคนไทย (THI15) โดยภาพรวมจัดอยู่ในกลุ่มมีความสุขมากกว่าคนทั่วไป (mean = 35.93, SD = 5.56) เมื่อเปรียบเทียบระหว่างช่วงอายุ 40 - 54 ปี กับ อายุ 55 - 75 ปี พบว่าความผาสุกเชิงจิตวิทยาโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบย่อยทั้ง 6 องค์ประกอบพบว่าองค์ประกอบด้านการเชี่ยวชาญในสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่ม

1 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Faculty of Medicine, Burapha University

2 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Faculty of Nursing, Burapha University

3 คณะวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตจันทบุรี

Faculty of Science and Arts, Burapha University, Chanthaburi Campus

4 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Faculty of Education, Burapha University

5 คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา

Faculty of Sport Science, Burapha University

อายุ 55 - 75 ปี มีคะแนนสูงกว่ากลุ่มอายุ 40 - 54 ปี ส่วนการเปรียบเทียบดัชนีความสุขคนไทยของทั้งสองช่วงอายุไม่มีความแตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบชาวสวนที่ได้รับการรับรองตามประเภทการรับรองสวน กลุ่มสวนทุเรียนมาตรฐาน Good Agricultural Practice: GAP, ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee System: PGS) และ Organics Thailand พบว่าความผาสุกเชิงจิตวิทยาโดยภาพรวมของทั้ง 3 กลุ่มไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบย่อยทั้ง 6 องค์ประกอบ พบว่าองค์ประกอบด้านการมีเป้าหมายในชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่ม Organics มีคะแนนสูงกว่ากลุ่ม GAP ส่วนการเปรียบเทียบดัชนีความสุขคนไทยของทั้ง 3 กลุ่มไม่แตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าชาวสวนทุเรียนในเขตภาคตะวันออกในทุกกลุ่มประเภทการรับรองมาตรฐานสวนมีคะแนนความสุขมากกว่าคนทั่วไปและความผาสุกทางจิตวิทยาระดับมาก ดังนั้นในผู้เกี่ยวข้องทุกระดับควรส่งเสริมการทำสวนทุเรียนให้มีการขยายพื้นที่และส่งเสริมชาวสวนทุเรียนให้ทำสวนทุเรียนแบบอินทรีย์ให้เพิ่มมากขึ้น

คำสำคัญ: ความสุข, ความผาสุกเชิงจิตวิทยา, ชาวสวนทุเรียน, ภาคตะวันออก

ABSTRACT

Happiness and psychological well-being are factors which indicates a person's abilities to live with a quality of life. This descriptive research aimed to study happiness and psychological well-being among organic durian farmers in the eastern region. 83 participants were organic durian farmers from 6 provinces of the eastern region including Chonburi, Rayong, Chanthaburi, Trat, Prachinburi, and Nakhon Nayok. The research instruments included questionnaires for demographic data, Thai Happiness Indicators (THI-15), and the Scale of Psychological Well-being. Data collected were analyzed with T-test and One-way ANOVA. The results revealed that the most participants resided in Rayong province (32.53 %), male (66.27%), and their average age was of 55.28 years (± 9.73). For psychological well-being, the participants had overall psychological well-being at a high level (mean = 4.65, SD = .52), and their overall Thai happiness index was categorized happier than the general population (mean = 35.93, SD = 5.56). Comparison between two groups of age, 40 – 54 years and 55 – 75 years, it was found that their overall scores of psychological well-being and Thai happiness index were not different. The comparison between three certified garden groups, the GAP, PGS, and Organic groups, it was found that their overall scores of psychological well-being were not different. However, when considering each of the six sub-components, it was found that the components of life goals were significantly different at .05 level; the Organic farming group had higher score than that of GAP group. However, the Thai happiness indexes among three

groups were not different. In conclusion, durian farmers with the certified garden standards had a higher happiness score than the general Thai people. They also had a high level of psychological well-being. Therefore, all stakeholders of durian plantation should be enhanced to expand the area and encourage durian farmers to make more organic durian plantations.

Keywords: Happiness, Psychological well-being, Durian farmer, Eastern region

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทุเรียนไทยเป็นผลผลิตส่งออกอันดับหนึ่งของโลก ปีพ.ศ. 2564 สร้างรายได้เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 64.21 เมื่อเทียบกับ ปีพ.ศ. 2563 โดยผลผลิตทุเรียนในช่วงปี 2562 ถึง 2564 เฉลี่ยร้อยละ 50 ของผลผลิตรวมทั้งประเทศอยู่ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ในจำนวนนี้ร้อยละ 97 อยู่ในเขตภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัด นครนายก ปราจีนบุรี จันทบุรี ตราด ระยองและชลบุรี ในช่วงปี 2563 มีเนื้อที่ยืนต้น 369, 512 ไร่ เป็นพื้นที่ ให้ผลแล้ว 292,011 ไร่ และแหล่งเพาะปลูกทุเรียนมากที่สุดในประเทศไทย คือ จังหวัดจันทบุรี (Office of Agricultural Economics, 2022) จากสถิติการเกษตรของประเทศไทยรายงานศักยภาพในการสร้างผลผลิต ต่อไร่ (กิโลกรัม/ไร่) พบว่าภาคตะวันออก 3 จังหวัด ได้แก่ จันทบุรี ตราดและระยอง มีอัตราผลผลิตต่อไร่สูงสุด 1,938 1,773 และ 1,752 และสูงกว่าผลผลิตภาพรวมของประเทศที่ทำได้ 1,424 กก.ต่อไร่ (Office of Agricultural Economics, 2022) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้เน้นการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ซึ่งเป็นนโยบายสำคัญที่ต้อง เร่งขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เกิดเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2564 มีเป้าหมายในการเพิ่มพื้นที่เกษตรอินทรีย์ไม่น้อยกว่า 600,000 ไร่ เพิ่มจำนวนเกษตรกรที่ ทำเกษตรอินทรีย์ เพิ่มสัดส่วนตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศต่อตลาด และยกระดับกลุ่มเกษตรอินทรีย์ วิถีพื้นบ้านเพิ่มขึ้น สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (Regional Office of Agricultural Economic Office of Agricultural Economics, 2019) ได้ศึกษาเรื่องการผลิต การตลาด และพฤติกรรมผู้บริโภคทุเรียนและมังคุด อินทรีย์ในตลาดระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) พบว่าด้านการผลิต ทุเรียนอินทรีย์ในระยะปรับเปลี่ยน (ระยะ 18 เดือนแรก) จังหวัดจันทบุรีมีต้นทุนรวมเฉลี่ยไร่ละ 20,807 บาท ให้ผลตอบแทนสุทธิ (กำไร) ไร่ละ 63,513 บาท จังหวัดตราดต้นทุนรวมเฉลี่ยไร่ละ 20,237 บาท มีผลตอบแทน สุทธิไร่ละ 22,055 บาท และจังหวัดระยองต้นทุนรวมเฉลี่ยไร่ละ 17,590 บาท ผลตอบแทนสุทธิไร่ละ 41,950 บาท และที่ผ่านมายังไม่พบการศึกษาการขยายพื้นที่สวนทุเรียนอินทรีย์แบบบูรณาการ

การทำเกษตรแบบอินทรีย์ตามคำนิยามของสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements หรือชื่อย่อว่า IFOAM) ซึ่งได้ให้ความหมายของเกษตร อินทรีย์ไว้ว่า ระบบการเกษตรที่ผลิตอาหารและเส้นใยด้วยความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ โดยเน้นหลักการปรับปรุงบำรุงดิน การเคารพต่อศักยภาพทางธรรมชาติของพืช สัตว์ และนิเวศการเกษตร เกษตรอินทรีย์จึงลดการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกและหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ย สาร กำจัดศัตรูพืชและเวชภัณฑ์สำหรับสัตว์ แต่ในขณะเดียวกันก็พยายามประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิต

และพัฒนาความต้านทานต่อโรคของพืชและสัตว์เลี้ยง (Certification Alliance Organic Standard, 2020) หลักการเกษตรอินทรีย์นี้เป็นหลักการสากลที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม ภูมิอากาศและวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย ขณะที่ในทางปฏิบัติตามประสบการณ์ของเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาพืชอินทรีย์ ปี 2562 ที่ได้รายงาน พบว่าทุเรียนอินทรีย์เป็นไม้ผลที่ทำได้ยากที่สุดในบรรดาการทำเกษตรแบบอินทรีย์ทั้งหมด (Agricultural Technology and Innovation Management Institute, 2020) จึงเป็นเครื่องวัดความสำเร็จของเกษตรกรที่กว่าจะฝ่าฟันกับปัญหาความเสียหายในการเปลี่ยนจากการทำสวนแบบทั่วไปที่ใช้สารเคมีมาเป็นการทำสวนทุเรียนแบบอินทรีย์ บางสวนใช้เวลาเรียนรู้ ลองผิดลองถูก สำหรับทดลองปรับเปลี่ยนนานนับ 10 ปี มีต้นทุเรียนเสียหายล้มตายไปหลายร้อยต้น กว่าที่จะประสบความสำเร็จจนได้รับการรับรองมาตรฐานสวนแบบอินทรีย์ในวันนี้ พื้นที่ภาคตะวันออกมีการปลูกทุเรียนเป็นจำนวนมากทั้งในจังหวัดจันทบุรี ระยองและตราด จนได้รับการยอมรับและมีชื่อเสียงไปทั่วโลก ทำให้รัฐบาลได้กำหนดนโยบายที่มุ่งมั่นในการปลูกทุเรียนคุณภาพใน 9 จังหวัด ซึ่งได้แก่ จันทบุรี, ระยอง, ตราด, อุตรดิตถ์, นครนายก, ปราจีนบุรี, ศรีสะเกษ, ยะลาและประจวบคีรีขันธ์ (National Organic Agriculture Development Board, 2020) จึงทำให้เกิดผู้ประกอบการธุรกิจทุเรียนรายใหม่เพิ่มขึ้น ซึ่งในจังหวัดภาคตะวันออกจึงมีทั้งที่เป็นชุมชนชาวสวนทุเรียนดั้งเดิมและชาวสวนหน้าใหม่ที่มีการทำทุเรียนอินทรีย์แบบครบวงจร ซึ่งที่ผ่านมานอกจากการรายงานผลตอบแทนในลักษณะรายได้หรือยอดขายแต่ยังไม่พบรายงานผลตอบแทนด้านอื่น ๆ ในกลุ่มชาวสวนทุเรียนอย่างชัดเจน

ปรัชญาไดโมนิคส์กล่าวว่า จุดหมายแรกของชีวิตมนุษย์คือเป็นคนดี ความสุขที่แท้จริงแสดงออกด้วยคุณธรรม กล่าวคือการทำสิ่งที่มีคุณค่าก่อให้เกิดความเจริญงอกงามเติบโตทางจิตวิญญาณ ได้ให้นิยาม สุขภาวะทางจิต (Eudaimonic well-being) หมายถึง การที่บุคคลมีความเจริญรุ่งเรือง มีการตระหนักรู้ถึงตัวตนที่แท้จริง เข้าถึงศักยภาพสูงสุดในตนเอง (Self-actualization) ทำหน้าที่ต่าง ๆ ในชีวิตอย่างเต็มศักยภาพ (Fully Functioning) และหรือมีความเจริญเติบโตทางจิตวิญญาณ (Seligman, 2011; Watson, Clark, & Tellegen, 1988) ภายใต้แนวปรัชญานี้ได้นำมาสู่การกำหนดโครงสร้างสุขภาวะที่เน้นความเจริญรุ่งเรืองที่หลากหลายรูปแบบ เช่น รูปแบบความผาสุกเชิงจิตวิทยา (Psychological Well-being) (Haenjohn, 2016) และ Ryff (1989, 2014) เป็นรูปแบบหนึ่งของสุขภาวะที่กำหนดให้โครงสร้างความผาสุกเชิงจิตวิทยา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การยอมรับตนเอง (Self-acceptance) การเติบโตส่วนบุคคล (Personal growth) การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต (Purpose in life) การมีสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น (Positive relations with others) ความรอบรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Mastery) และความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) วัดได้โดยใช้มาตรารวัดความผาสุกเชิงจิตวิทยา (Ryff & Keyes, 1995) ได้สร้างขึ้นเป็นมาตราเชิงประเมินค่าแบบให้รายงานตนเอง ระบุว่าโครงสร้างความผาสุกเชิงจิตวิทยาประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ แต่มีการศึกษาจำนวนหนึ่งที่พบว่าทั้ง 6 องค์ประกอบสามารถอธิบายได้เพียงสองมิติ มิติหนึ่งสอดคล้องแนวคิดเฮโดนิคส์ ส่วนอีกมิติสอดคล้องแนวคิด แบบยูไดโมนิคส์ (Ryan & Deci, 2001)

ความสุขในทางพุทธศาสนา ความสุขคือการมีทุกข์น้อย ทั้งนี้ความทุกข์ในพุทธศาสนาจะมุ่งเน้นเรื่องความทุกข์ทางใจเพราะความทุกข์ทางกายเป็นเรื่องธรรมดา ในเชิงจิตวิทยาความสุขเป็นการวัดเชิงอัตวิสัย (Subjective) คือเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก ดังนั้นความสุขของแต่ละคนก็จะแตกต่างกันไป ความสุข (Happiness) ในเชิงจิตวิทยาจึงเป็นการวัดเฉพาะความอยู่ดีทางอารมณ์ (Emotional well-being) เท่านั้น ซึ่งคำว่าความอยู่ดี (Well-being) ก็จะวัดรวมเอามิติของสุขภาพกาย (Physical health) และสุขภาพใจ

(Mental health) รวมเข้ามาเป็นบริบทของความอยู่ดีมีสุข (Lyubomirsky, 2008) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน Diener (1984) ได้ให้แนวคิดที่ละเอียดขึ้นเกี่ยวกับความอยู่ดีทางอารมณ์ โดยแบ่งออกเป็นสามมิติ ซึ่งในแต่ละมิติสามารถแยกส่วนการวิเคราะห์ออกจากกันได้ คือ มิติที่ 1 เป็นความรู้สึกทางบวก กล่าวคือคนเรามีอารมณ์ทางบวกบ่อยครั้งแค่ไหน มิติที่ 2 เป็นความรู้สึกทางลบ กล่าวคือคนเรามีอารมณ์ความรู้สึกทางลบบ่อยแค่ไหน และมิติที่ 3 เป็นความพึงพอใจในชีวิต กล่าวคือการที่ปัจเจกบุคคลประเมินความพึงพอใจในชีวิตของตนเองในภาพรวมอย่างไร และมีการศึกษาเรื่องของความสุข (Mongkol et al., 2001) โดยได้จัดทำดัชนีชี้วัดความสุขคนไทย ซึ่งเป็นแบบวัดความสุขที่สร้างขึ้นเพื่อประเมินภาวะความสุขของบุคคล ภายใต้บริบทของสังคมไทย และมุมมองของศาสนาพุทธ และมีการให้นิยามความสุขในเบื้องต้นว่ามีความหมายเช่นเดียวกับผู้ที่มีสุขภาพจิตดี และให้ความหมายของสุขภาพจิตว่าเป็นสภาพชีวิตที่เป็นสุขอันเป็นผลจากการมีความสามารถในการจัดการปัญหาในการดำเนินชีวิต โดยครอบคลุมถึงความตึงเครียดภายในจิตใจ ภายใต้สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยองค์ประกอบของผู้ที่มีสุขภาพจิตดีประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลักคือ (1) สภาพจิตใจ ซึ่งเน้นอารมณ์ด้านบวกและอารมณ์ด้านลบ และดัชนีที่เกี่ยวข้องกับการเจ็บป่วยทางจิต และวัดจากความรู้สึก อารมณ์ ความคิด พฤติกรรมว่าในปัจจุบันเป็นอย่างไร และมีอาการของโรคต่าง ๆ เกิดขึ้นหรือไม่ เป็นการวัด ณ ปัจจุบัน (2) สมรรถภาพจิต ซึ่งเน้นความสามารถในการเผชิญปัญหา หรือสมรรถภาพในการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต 3 ด้านคือ 1) ปัญหาการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น สามารถสร้าง รวมทั้งดำรงรักษาสัมพันธภาพให้คงอยู่อย่างราบรื่น 2) ปัญหาจากสังคมภายนอกที่มากดดัน สามารถปรับตัวให้อยู่ได้ในสถานการณ์นั้น ๆ มีผลงานที่มีคุณค่ามีประโยชน์ อันเป็นความสามารถของบุคคลที่จะอยู่ได้ในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป 3) ปัญหาที่เกิดจากภายในจิตใจตนเอง โดยสามารถดูแลจิตใจให้สามารถสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างความต้องการที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งในใจ หรือความต้องการตามสัญชาตญาณจนสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ (3) คุณภาพชีวิต ซึ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ด้วยการมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม มีความเป็นตัวของตัวเอง มีการดำเนินชีวิตอย่างสร้างสรรค์ (4) ปัจจัยสนับสนุน ซึ่งเน้นความผาสุกของบุคคล (Subjective well-being) และคุณภาพชีวิตที่ดี โดยประเมินบุคคลต่อการรับรู้เกี่ยวกับบุคคลแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อจิตใจและการดำเนินชีวิต จากรายงานข้อมูลประสบการณ์การทำสวนทุเรียนด้วยหัวใจ คนทำสวนแบบอินทรีย์ นั่นคือมุ่งเน้นผลกระทบต่อสุขภาพ โดยเริ่มต้นจากหยุดการใช้สารเคมี ปรับลดการใช้ปุ๋ยเคมีและแสวงหาสิ่งที่จะทดแทนสารเคมีกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช โดยหาความรู้จากทุกแหล่งทั้งจากปราชญ์ชาวบ้าน หน่วยงานภาครัฐ รวมถึงองค์กรอิสระ ด้วยแนวคิด “ศรัทธาว่าต้องทำได้” เป็นแรงจูงใจสำคัญ ทำให้มุ่งมั่นทำสวนแบบอินทรีย์ได้สำเร็จ (Agricultural Technology and Innovation Management Institute, 2020)

เกษตรกรสวนทุเรียนในภาคตะวันออก ถือเป็นกลุ่มเกษตรกรสวนผลไม้ที่มีความสามารถในการสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพและส่งผลกระทบต่อสุขภาพเศรษฐกิจของครัวเรือน แต่สวนอินทรีย์ถือเป็นแนวทางการผลิตที่มีคุณภาพ ปลอดภัยแก่ผู้บริโภค แต่กระบวนการผลิตต้องใส่ใจกับการเลือกปัจจัยการผลิตและมีความยุ่งยาก ประณีตมากกว่าสวนทั่วไปที่ใช้สารเคมี ที่ผ่านมามักพบการรายงานผลตอบแทนในลักษณะรายได้หรือยอดขายที่เป็นตัวเงินเชิงเศรษฐกิจ แต่ยังไม่พบรายงานผลตอบแทนด้านสุขภาพหรือจิตใจในกลุ่มชาวสวนทุเรียนอย่างชัดเจน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นควรศึกษาความสุขและความผาสุกเชิงจิตวิทยาของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในเขต

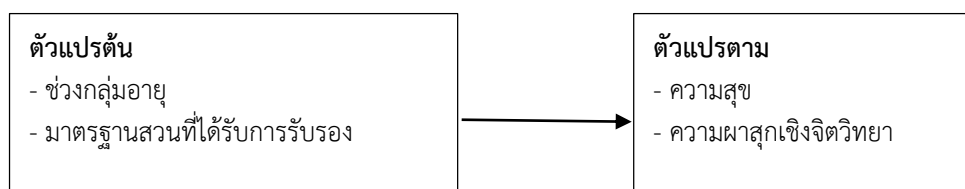
พื้นที่ภาคตะวันออกเพื่อทำความเข้าใจและสนับสนุนการส่งเสริมการทำสวนทุเรียนแบบอินทรีย์ให้แก่เกษตรกรให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสุขและความพึงพอใจเชิงจิตวิทยาของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของอายุและประเภทการรับรองมาตรฐานสวนต่อความสุขและความพึงพอใจเชิงจิตวิทยาของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยนำแนวคิดด้านความสุขตามแนวคิดดัชนีชี้วัดความสุขคนไทย (Thai Happiness Index) (Mongkol et al., 2001) และความพึงพอใจเชิงจิตวิทยา (The Scale of Psychological Well-being) ของ (Ryff, 1989; Ryff & Keyes, 1995) ที่เน้นการกำหนดและวัดคุณลักษณะต่าง ๆ เช่น ความเป็นอิสระ ความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้อื่น จุดประสงค์ในชีวิต ความเชี่ยวชาญและการเติบโตส่วนบุคคล ซึ่งจะครอบคลุม ทั้ง 6 องค์ประกอบสำคัญประกอบด้วย การมีอิสระแห่งตน ความมองงามของตนเอง การมีเป้าหมายในชีวิต การยอมรับตนเอง การเชี่ยวชาญในสิ่งแวดล้อมและการมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น ซึ่งจะมุ่งเน้นการทบทวนตนเองและประเมินตนเอง จากประสบการณ์ที่ผ่านมา แล้วสะท้อนสู่การตอบแบบสอบถามที่กำหนด โดยพิจารณาแยกตามกลุ่มช่วงวัย และลักษณะการทำสวนที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive study design)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาในครั้งนี้ได้แก่ เกษตรกรสวนทุเรียนที่ได้รับการรับรองการผลิตพืชเพื่อเก็บเกี่ยวผลิตผลสำหรับใช้เป็นอาหาร (Good Agricultural Practices: GAP for Food Crop) ในเขตภาคตะวันออก จำนวน 965 ราย และเกษตรกรสวนทุเรียนที่ได้รับการรับรองด้วยระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee Systems: PGS) จากกลุ่มเกษตรกรในชุมชนหรือเกษตรอินทรีย์ประเทศไทย (Organics Thailand) จำนวน 129 ราย (นับเฉพาะที่มีการขึ้นทะเบียนการรับรองในช่วงเวลาที่ศึกษา ปี พ.ศ. 2563 - 2564 เท่านั้น)

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล ได้แก่เกษตรกรสวนทุเรียนที่มีประสบการณ์การทำสวนทุเรียนและได้รับการรับรองมาตรฐานสวนแบบเกษตรปลอดภัย (Good Agricultural Practices: GAP for Food Crop) จากสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 หรือระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee Systems: PGS) จากกลุ่มเกษตรกรในชุมชน หรือเกษตรอินทรีย์ประเทศไทย (Organics Thailand) จากสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 อย่างน้อย 1 ปี อาศัยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก ระหว่าง ปี พ.ศ. 2563 – ปี พ.ศ. 2564 ได้มาจากการคำนวณกลุ่มตัวอย่างที่ค่าความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่าที่ยอมรับได้เท่ากับ .05 (Wayne, 1995) ได้กลุ่มตัวอย่าง (n) = 76 ราย และเก็บเพิ่มเพื่อข้อมูลไม่สมบูรณ์ อีก 10 % คิดเป็นจำนวน 83 ราย การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยการสุ่มแบบสะดวก (Conventional sampling) จากสมาชิกกลุ่มเกษตรกรที่ได้รับการรับรองพืชอินทรีย์ GAP หรือ PGS หรือเกษตรอินทรีย์ประเทศไทย หรือผู้นำชุมชนหรือเจ้าหน้าที่เกษตรให้การยืนยันว่าได้รับมาตรฐานสวน หรือได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้มีภูมิปัญญาความรู้ในเรื่องสวนทุเรียนอินทรีย์ และมีคุณสมบัติดังนี้

เกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion criteria)

1. ผู้สูงอายุตั้งแต่ 40 – 75 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิง
2. มีสภาวะจิตใจ ร่างกายและสติสัมปชัญญะดี มีความพร้อมในการให้ข้อมูล
3. สามารถเขียนและพูดภาษาไทยได้เป็นอย่างดี จำและเล่าหรือสาธิตประสบการณ์ได้
4. สามารถลงนามยินยอมให้ความร่วมมือในการทำวิจัยได้ด้วยตนเองตามกฎหมายและยินดี

เข้าร่วมการวิจัย

5. อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก

เกณฑ์การถอนตัว (withdrawal criteria)

1. ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยแจ้งความประสงค์ต้องการถอนตัว

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคมและสุขภาพของผู้ให้ข้อมูลและผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 19 ข้อ ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน

ตอนที่ 2 แบบวัดความผาสุกเชิงจิตวิทยา (The Scale of Psychological Well-being) ฉบับภาษาไทย (Haenjohn, 2016) โดยแปลจาก The Scale of Psychological Well-being (Ryff, 2014) ซึ่งได้รับอนุญาตจาก Dr. Carol Ryff ให้แปลเป็นภาษาไทย มีข้อคำถามจำนวน 54 ข้อ คำตอบเป็นมาตราประเมินค่ามี 6 ระดับ จาก 1 (ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง) ถึง 6 (เห็นด้วยอย่างยิ่ง) จำนวน 54 ข้อ มี 6 องค์ประกอบ องค์ประกอบละ 9 ข้อ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเชิงความสอดคล้องภายใน (Internal consistency of reliability) ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha method) เท่ากับ .83 และผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดความผาสุกมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square = 3.843, df = 5, /df = .768, p = .572, GFI = .997, AGFI = .986, RMSEA = .000, SRMR = .011, NNFI = 1.000, CFI = 1.00)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความสุขของคนไทยของกรมสุขภาพจิต (Mongkol et al., 2001) เป็นแบบประเมินความสุขตามการรับรู้ของตนเอง ซึ่งสร้างขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดคำจำกัดความของความสุข หมายถึง

สภาพชีวิตที่เป็นสุขอันเป็นผลจากการมีความสามารถในการจัดการปัญหาในการดำเนินชีวิต มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี โดยครอบคลุมถึงความดีงามภายในจิตใจ ภายใต้สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป มีข้อคำถาม 15 ข้อ เป็นแบบประเมินตนเองเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ผ่านมา การศึกษาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยมีค่า Cronbach's alpha coefficient เท่ากับ .703

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. วิธีการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลคนแรก โดยผู้วิจัยทำการติดต่อผ่านเกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ ผู้นำในท้องถิ่นและหรือผู้นำทางการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์ของงานวิจัย
2. เมื่อมีเกษตรกรสนใจเข้าร่วมโครงการวิจัย ผู้วิจัยนัดหมายเกษตรกรเพื่อลงพื้นที่
3. เริ่มเก็บข้อมูลตามที่ได้นัดหมายไว้ เก็บข้อมูลตั้งแต่เดือน เมษายน จนถึง เดือนกันยายน พ.ศ.2564 สถานที่ดำเนินการ ได้แก่ สวนทุเรียนอินทรี ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก ประกอบไปด้วย

- 1) อ.บ่อทอง อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี
- 2) อ.เมือง อ.วังจันทร์ จังหวัดระยอง
- 3) อ.ท่าใหม่ อ.มะขาม อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี
- 4) อ.เขาสมิง อ.เมือง จ.ตราด
- 5) อ.เมือง อ.ปากพลี จ.นครนายก
- 6) อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี

4. ทีมผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ด้วยตนเองจนครบตามจำนวนที่ได้ระบุไว้

5. ตรวจสอบยืนยันข้อมูลที่ได้รับและวิเคราะห์ข้อมูล

6. สรุปรายงานผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและสถิติเพื่อการหาความสัมพันธ์เชิงเปรียบเทียบด้วย t-test และ One way ANOVA

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

งานวิจัยนี้ได้รับการรับรองการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามรหัสโครงการวิจัย: HS101/2563 การเข้าร่วมงานวิจัยนี้ผู้วิจัยประสานชี้แจงข้อมูลเบื้องต้นผ่านผู้นำท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่เกษตรในท้องถิ่น หลังจากผู้ให้ข้อมูลกลุ่มใดที่สนใจเข้าร่วมโครงการ ทีมผู้วิจัยจึงไปเข้าพบเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินการ และให้ออกสารชี้แจงแก่ผู้ให้ข้อมูลได้ศึกษาด้วยตนเองที่บ้านนาน 1 สัปดาห์ หากตัดสินใจเข้าร่วมให้ลงนามด้วยตนเอง แล้วทีมวิจัยจึงติดต่อกลับไปเพื่อทวนถามผลการตัดสินใจและนัดหมายลงพื้นที่เก็บแบบสอบถาม ผู้ให้ข้อมูลมีอิสระในการตัดสินใจเข้าร่วม และสามารถถอนตัวได้ทุกเมื่อโดยการปฏิเสธการเข้าร่วมโครงการหรือการถอนตัวไม่มีผลกระทบต่อสิทธิหรือสวัสดิการด้านการเกษตรใด ๆ ที่พึงได้รับ การเผยแพร่ข้อมูลเป็นไปในลักษณะภาพรวมและข้อมูลถูกเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์และตู้เก็บเอกสารที่มีรหัสการเข้าถึงโดยผู้วิจัยเท่านั้น และจะถูกทำลายหลังการเผยแพร่ไปแล้ว 1 ปี

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคมและสุขภาพของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามกลุ่มอายุ และภาพรวม พบว่าลักษณะส่วนบุคคลโดยภาพรวมผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่อยู่ในแหล่งพื้นที่จังหวัดระยอง คิดเป็นร้อยละ 32.53 ประเภทการรับรองสวนแบบ GAP คิดเป็นร้อยละ 50.60 เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 66.27 อายุเฉลี่ย 55.28 ปี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.73 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 22.89 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวไม่เกิน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 66.27 รายได้อยู่ในช่วง 200,001 – 1 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 43.21 มีประสบการณ์ทำสวนทุเรียนมากกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.33 มีพื้นที่ปลูกทุเรียนไม่เกิน 10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 40.96 สภาพการถือครองที่ดินทุกรายเป็นเจ้าของที่ดิน คิดเป็นร้อยละ 100.00 อาชีพเดิมก่อนมาทำสวนทุเรียนอินทรีย์ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 61.45 มีจำนวนแรงงานในครอบครัวน้อยกว่า 5 คน คิดเป็นร้อยละ 93.98 มีจำนวนแรงงานจ้างน้อยกว่า 5 คน คิดเป็นร้อยละ 96.39 สภาพพื้นที่เดิมก่อนการปลูกทุเรียนอินทรีย์ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกพืช คิดเป็นร้อยละ 83.13 พันธุ์ทุเรียนที่ปลูกมากที่สุดทุกสวนปลูกพันธุ์หมอนทอง คิดเป็นร้อยละ 100.00 ข้อมูลพื้นฐานด้านเศรษฐกิจแหล่งเงินทุนที่นำมาใช้ในการทำสวนทุเรียนอินทรีย์ส่วนใหญ่เป็นทุนตนเอง คิดเป็นร้อยละ 81.93 ช่องทางการจำหน่ายผลผลิตจะขายส่งคิดเป็นร้อยละ 75.00 จำนวนผลผลิตเฉลี่ย (กิโลกรัม/ ปี) ผลผลิตต่อต้นเฉลี่ย (mean) 108.36 (SD= 52.78) ผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย (mean) 1397.06 (SD = 661.29) ข้อมูลพื้นฐานด้านสังคมการเป็นสมาชิกของสถาบันการเกษตรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 79.52 การขอคำปรึกษากรณีพบปัญหาในการทำสวนจะปรึกษาเพื่อนเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 84.34 แหล่งข้อมูลข่าวสารด้านการทำสวนเกษตรอินทรีย์จากเจ้าหน้าที่เกษตรประจำท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 72.29 ข้อมูลพื้นฐานด้านสุขภาพส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว คิดเป็นร้อยละ 68.67 สำหรับกลุ่มที่มีโรคประจำตัวพบว่าผู้ที่มีอายุช่วง 55 – 75 ปี มีภาวะโรคประจำตัวมากกว่ากลุ่มอายุ 40 -54 ปี คิดเป็นร้อยละ 47.62 และ 14.63 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีโรคความดันโลหิตสูง คิดเป็นร้อยละ 21.69 หลังจากการเปลี่ยนมาทำสวนแบบอินทรีย์มีผลต่อสุขภาพส่วนใหญ่มีสุขภาพดีขึ้น คิดเป็นร้อยละ 51.81

ตอนที่ 2 ความผาสุกเชิงจิตวิทยา (The Scale of Psychological Well-being)

1. คะแนนความผาสุกเชิงจิตวิทยาจำแนกตาม 6 องค์ประกอบย่อย และโดยภาพรวม พบว่าคะแนนความผาสุกเชิงจิตวิทยากลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน คือ 4.65 และ .52 ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบย่อย พบว่าองค์ประกอบการมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.92 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .74 ซึ่งจัดอยู่ในระดับมาก ส่วนองค์ประกอบด้านการมีอิสระแห่งตน มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 4.30 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .66 อยู่ในระดับค่อนข้างมาก

2. เปรียบเทียบคะแนนความผาสุกเชิงจิตวิทยาจำแนกตามกลุ่มอายุ

เปรียบเทียบคะแนนความผาสุกเชิงจิตวิทยาจำแนกตามกลุ่มอายุช่วงอายุ 40 -54 ปี กับ อายุ 55 – 75 ปี พบว่าโดยภาพรวมความผาสุกเชิงจิตวิทยาของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 กลุ่มไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบย่อยทั้ง 6 องค์ประกอบ พบว่าองค์ประกอบด้านการเชี่ยวชาญในสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มอายุ 55 – 75 ปี มีคะแนนสูงกว่ากลุ่มอายุ 40 – 54 ปี ส่วนองค์ประกอบย่อยด้านอื่นคะแนนความผาสุกเชิงจิตวิทยาไม่แตกต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบคะแนนความพึงพอใจเชิงจิตวิทยาจำแนกตามกลุ่มอายุ (n = 83)

องค์ประกอบด้าน	ภาพรวม		อายุ 40 -54 ปี		55 - 75 ปี		t	p
	mean	SD	mean	SD	mean	SD		
1. การมีอิสระแห่งตน	4.30	.66	4.21	.60	4.40	.71	1.29	.20
2. ความงอกงามของตนเอง	4.88	.78	4.78	.84	4.99	.71	1.13	.26
3. การมีเป้าหมายในชีวิต	4.39	.63	4.40	.66	4.38	.60	.15	.89
4. การยอมรับตนเอง	4.74	.73	4.62	.79	4.86	.65	1.46	.15
5. การเชี่ยวชาญในสิ่งแวดล้อม	4.64	.62	4.47	.62	4.82	.57	2.50	.02*
6. การมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น	4.92	.74	4.83	.76	5.02	.71	1.08	.29
ภาพรวม	4.65	.52	4.55	.53	4.75	.50	1.60	.11

*p <.05

2.3 เปรียบเทียบคะแนนความพึงพอใจเชิงจิตวิทยาจำแนกตามประเภทการรับรองสวน

จากผลการศึกษาพบว่าคะแนนความพึงพอใจเชิงจิตวิทยาจำแนกตามประเภทการรับรองสวน กลุ่ม GAP PGS และ Organics พบว่าโดยภาพรวมความพึงพอใจเชิงจิตวิทยาของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบย่อยทั้ง 6 องค์ประกอบ พบว่าองค์ประกอบด้านการมีเป้าหมายในชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่ม Organics มีคะแนนสูงกว่ากลุ่ม GAP ส่วนองค์ประกอบย่อยด้านอื่นคะแนนความพึงพอใจเชิงจิตวิทยาไม่แตกต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนความพึงพอใจเชิงจิตวิทยาจำแนกตามประเภทการรับรองสวน (n = 83)

องค์ประกอบ	GAP		PGS		Organics		F	p
	mean	SD	mean	SD	mean	SD		
1. การมีอิสระแห่งตน	4.34	.64	4.06	.63	4.02	.72	1.34	.27
2. ความงอกงามของตนเอง	4.81	.75	4.68	1.08	5.26	.36	2.60	.08
3. การมีเป้าหมายในชีวิต	4.22	.62	4.51	.70	4.72	.44	4.37	.02*
4. การยอมรับตนเอง	4.81	.66	4.46	.80	4.78	.83	1.26	.29
5. การเชี่ยวชาญในสิ่งแวดล้อม	4.62	.57	4.58	.80	4.73	.57	0.24	.79
6. การมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น	4.95	.66	4.66	.82	5.07	.84	1.25	.29
โดยภาพรวม	4.63	.47	4.49	.69	4.83	.45	1.69	.19

* p<.05

ตอนที่ 3 ดัชนีวัดความสุขคนไทย (Thai Happiness Index 15: THI15)

1. คะแนนดัชนีความสุขคนไทย (THI15) จำแนกตามภาพรวม พบว่าคะแนนรวมส่วนใหญ่ ร้อยละ 66.3 มีคะแนนอยู่ระหว่าง 33 - 45 คะแนน และมีค่าเฉลี่ยค่าเฉลี่ย (mean) 35.64 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) 5.82 ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มมีความสุขมากกว่าคนทั่วไป

2. เมื่อเปรียบเทียบคะแนนดัชนีความสุขคนไทย (THI15) จำแนกตามกลุ่มอายุ ระหว่างกลุ่มช่วงอายุ 40 – 54 ปี และกลุ่มอายุ 55 – 75 ปี พบว่าทั้ง 2 กลุ่มมีความสุขตามคะแนนดัชนีความสุขคนไทยไม่แตกต่างกันดังแสดงในตารางที่ 3 และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนดัชนีความสุขคนไทย (THI15) จำแนกตามประเภทการรับรองสวน กลุ่ม GAP PGS และ Organics พบว่าทั้ง 3 กลุ่มมีความสุขตามคะแนนดัชนีความสุขคนไทยไม่แตกต่างกันดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบคะแนนดัชนีความสุขคนไทย (THI15) จำแนกตามกลุ่มอายุ (n = 83)

คะแนน THI15	ภาพรวม		อายุ 40 -54 ปี		55 – 75 ปี		t	p
	mean	SD	mean	SD	mean	SD		
โดยภาพรวม	35.64	5.82	35.29	6.03	35.98	5.66	.53	.60

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบคะแนนดัชนีความสุขคนไทย (THI15) จำแนกตามประเภทการรับรองสวน (n = 83)

คะแนน THI15	GAP		PGS		Organics		F	p
	mean	SD	mean	SD	mean	SD		
โดยภาพรวม	35.93	5.56	36.07	5.17	34.96	6.40	.27	.77

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่าคะแนนความพึงพอใจเชิงจิตวิทยาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (mean= 4.65, SD= .52) นั่นเป็นเพราะว่าความพึงพอใจเชิงจิตวิทยาเป็นปัจจัยที่แสดงถึงความสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพชีวิตของบุคคล เกษตรกรโดยเฉพาะกลุ่มชาวสวนที่ทำสวนทุเรียนเห็นประโยชน์และตั้งใจปลูกทุเรียนแบบมีมาตรฐานจนกระทั่งได้รับการรับรอง จึงทำให้ชาวสวนรู้สึกภาคภูมิใจและมีคุณค่าที่ได้ปลูกทุเรียนที่ปลอดภัยทั้งต่อตนเอง ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน (World Bank, 1996) คนในพื้นที่มีประสบการณ์และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งว่าการปฏิบัติสิ่งใดได้ผลหรือไม่ได้ผล และการจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เริ่มต้นเร็วตั้งแต่เกิดจิตสำนึกในตนเอง ถือเป็นหน้าที่และได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังจากเพื่อนสมาชิกกลุ่มทุเรียนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (Department of water resource, 2014) และสมาคมนานาชาติด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน (IAPP, 2022 และ Graeme Stuart, 2017) ที่ระดับการมีส่วนร่วมสูงสุดจนเกิดพลังอำนาจ เพื่อให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทำกิจกรรมนั้น ๆ อย่างมีความสุข เมื่อพิจารณาเรียงองค์ประกอบย่อย พบว่าองค์ประกอบที่มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.92 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .74 ซึ่งจัดอยู่ในระดับมาก เนื่องจากเกษตรกรชาวสวนทุเรียนอินทรีย์มีการแสวงหาความรู้จากทุกแหล่งทั้งจากปราชญ์ชาวบ้าน หน่วยงานภาครัฐรวมถึงองค์กรอิสระ เพื่อให้พัฒนาทักษะการทำสวนของตนเอง และในกลุ่มมีการประชุมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำสวนระหว่างกันทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้ง นอกจากนี้เกษตรกรกลุ่มที่ได้รับการรับรองแบบอินทรีย์มีการเปิดรับการแลกเปลี่ยนผ่านบทบาทการเป็นแหล่งศึกษาดูงานให้แก่สถาบันการศึกษา เกษตรกรและประชาชนทั่วไปที่สนใจทำสวนแบบอินทรีย์ (Agricultural Technology and Innovation Management Institute, 2020) และกลุ่มเกษตรกรชาวสวนทุเรียนเต็มใจและตั้งใจเข้าร่วมในการริเริ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ใช้ประโยชน์ ตัดสินใจ ลงมือ

ปฏิบัติและประเมินผลในทุกกระบวนการการทำงานทุเรียนตามแนวอินทรีย์ บนพื้นฐานของความเสมอภาค และขีดความสามารถของเกษตรกรแต่ละบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วม (World bank, 1996) ส่วนองค์ประกอบด้านการมีอิสระแห่งตน มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดขององค์ประกอบย่อยเท่ากับ 4.30 และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .66 แต่จัดอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ซึ่งอาจเป็นเพราะกลุ่มเกษตรกรถูกกำหนดให้การทำงานเป็นไปตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มกท. ฉบับปี 2560 เกษตรอินทรีย์อย่างเคร่งครัด (Certification Alliance Organic Standard, 2020)

เมื่อเปรียบเทียบคะแนนความพึงพอใจเชิงจิตวิทยาจำแนกตามกลุ่มอายุ ช่วงอายุ 40 -54 ปี กับอายุ 55 - 75 ปี พบว่าโดยภาพรวมความพึงพอใจเชิงจิตวิทยาของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 กลุ่มไม่แตกต่างกัน นั่นอาจเป็นเพราะว่าแนวคิดหลักด้านการจัดการศึกษาตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) ประเด็นภายในประเทศ (Local issues) อาทิคุณภาพของคนทุกช่วงวัยและกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” (Office of the Education Council : ONEC, 2017) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 ช่วงวัยปรับตัวเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเพิ่มมากขึ้น ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในสังคมจะต้องมีการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง เพื่อคนไทยทุกคนจะได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ (Chonpracha, 2019) การบรรลุเป้าหมายที่มุ่งมั่นตั้งใจทำสวนทุเรียนแบบอินทรีย์ที่ทำได้สำเร็จ จนกระทั่งได้รับการรับรองมาตรฐาน จึงเกิดความอึดอ้อมใจจากภายในใจแห่งตน ซึ่งหากพิจารณาจากรายองค์ประกอบย่อยของความพึงพอใจเชิงจิตวิทยาในภาพรวม พบว่าองค์ประกอบด้านการมีสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด สอดคล้องกับตัวอย่างการเล่าเรื่องราวความภูมิใจของ ชาตรี โสวรรณตระกูล (Kungwan, 2020) เล่าว่า “...ครั้งหนึ่งมีคุณป้าคนเก่าแก่คนหนึ่งมาที่สวนเรา พอได้ชิมทุเรียน กบแม่เฒ่า... แล้วบอกว่าฉันนี่ถึงตอนที่ฉันเป็นเด็ก...ฉันได้กินกบแม่เฒ่า... นี่ผ่านมา 40 - 50 ปี แล้ว วันนี้นั่นได้กินอีกครั้ง...” และข้อมูลเปรียบเทียบคะแนนความพึงพอใจเชิงจิตวิทยาจำแนกตามประเภทการรับรองสวนกลุ่ม GAP PGS และ Organics Thailand พบว่าโดยภาพรวมความพึงพอใจเชิงจิตวิทยาของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบย่อยทั้ง 6 องค์ประกอบ พบว่าองค์ประกอบด้านการมีเป้าหมายในชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่ม Organics มีคะแนนสูงกว่ากลุ่ม GAP ด้วยเหตุว่านโยบายชาติ (National Organic Agriculture Development Board, 2020) ได้จัดทำแผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2560 - 2565 มีกรอบแนวคิดประการหนึ่งเกี่ยวกับแนวทางดำเนินงานในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ มี 2 แนวทางคือ 1) การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ วิถีพื้นบ้านที่เป็นระบบการผลิตเพื่อพึ่งตนเองเป็นหลักและยึดตามวิถีธรรมชาติ และ 2) การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ให้ได้การรับรองตามมาตรฐาน โดยเน้นการเทียบเคียงมาตรฐานและระบบการตรวจสอบรับรองที่เท่าเทียมในระดับสากล รวมถึงการสร้างตราสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทยให้เป็นที่ยอมรับเพื่อสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ จุดประสงค์หลักของระบบการรับรองมาตรฐานทั้ง 3 แบบนี้ มีเป้าหมายตรงกันประการหนึ่ง นั่นคือการลดการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตพืชและผู้ผลิตกับผู้บริโภคปลอดภัย สำหรับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) อนุญาตให้ใช้สารเคมีทางการเกษตร ปุ๋ยเคมี ในกระบวนการผลิตได้ แต่ต้องใช้ในปริมาณที่ถูกต้องตามคำแนะนำของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจมีสารตกค้างในระดับต่ำแต่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค (National Bureau of Agricultural Commodity and Food Standards, 2019) แตกต่างกับการ

รับรองเกษตรอินทรีย์ไทย (Certification Alliance Organic Standard, 2019) และพีจีเอส (Thai Organic Agriculture Foundation, 2017) จะไม่ใช่ปัจจัยการผลิตที่เป็นสารเคมีใด ๆ นั่นเอง

คะแนนดัชนีความสุขคนไทยโดยภาพรวมจัดอยู่ในกลุ่มมีความสุขมากกว่าคนทั่วไป (mean = 35.93, SD= 5.56) ด้วยเหตุผลตามหลักวิชาการ ความสุขเป็นอารมณ์ทางบวกที่มนุษย์ทุกคนใฝ่หา ที่ผ่านมามีเพียงประเทศภูฏานเพียงแห่งเดียวที่กษัตริย์ Jigme Wangchuck ได้กำหนดนโยบายการวัดผลความสำเร็จชาติด้วย Gross National Happiness (GNH) เนื่องจากเล็งเห็นว่าความสุขของประชาชนสำคัญกว่าตัวเลขการเติบโตของรายได้ (Gross Domestic Product: GDP) (Positioning, 2010) สำหรับประเทศไทยได้เริ่มหันมาบรรจุการวัดด้วยผลิตภัณฑ์มวลรวม ผสมผสานการวัดด้วยดัชนีความสุข บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 กรณีชาวสวนทุเรียนอินทรีย์ จากข้อมูลที่ได้ชาวสวนส่วนใหญ่เห็นว่าสุขภาพสำคัญ คิดว่ามีเงินแค่ไหนก็หาซื้อสุขภาพไม่ได้ ประกอบกับการเปลี่ยนด้านสุขภาพดีขึ้นหลังจากเปลี่ยนมาทำสวนทุเรียนแบบอินทรีย์ เช่นเดียวกับการศึกษาของ Lifshitz, Nimrod & Yaacov Bachner (2019) ที่เสนอแนะว่าการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาสุขภาพทางจิตวิญญาณจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีได้ จึงทำให้ภาพรวมมีคะแนนความสุขสูงกว่าคนทั่วไป

เปรียบเทียบคะแนนดัชนีความสุขคนไทย (THI15) จำแนกตามกลุ่มอายุ ระหว่างกลุ่มช่วงอายุ 40 – 54 ปี และกลุ่มอายุ 55 – 75 ปี พบว่าทั้ง 2 กลุ่มมีความสุขตามคะแนนดัชนีความสุขคนไทยไม่แตกต่างกัน ถึงแม้ว่าโดยทั่วไปการให้นิยามความสุขของแต่ละคนแตกต่างกัน ล่าสุดจากผลการสำรวจความสุขของคนไทย โดยสถาบันนโยบายสาธารณะและการพัฒนา (Institute of Public Policy and Development, 2021) ได้ทำการสำรวจด้วยการตั้งคำถามว่า “ปี 2564 ความสุขของคนไทยอยู่ที่ใด” โดยเก็บข้อมูลผ่านระบบสื่อสังคมออนไลน์ พบว่ากลุ่มจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในกลุ่ม “ฉันก็มีความสุขดีนะ” เมื่อสอบถามต่อไปอีกด้วยคำถาม “เป้าหมายความสุขใน ปี 2564 คืออะไร” ด้วยการจัดกลุ่มความสุขออกเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ การเงิน การพักผ่อน ครอบครัว ความมั่นคงในชีวิต ความสัมพันธ์ สังคมและบ้านเมือง และสุขภาพ พบว่ากลุ่มตัวอย่างคนไทยในโลกออนไลน์เรียงจากสูงสูดมากไปหาน้อย 7 ลำดับ ได้แก่ ด้านสุขภาพ การเงิน ครอบครัว ความมั่นคงในชีวิต การพักผ่อน สังคมและบ้านเมือง และความสัมพันธ์ และเมื่อพิจารณาในช่วงวัยของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่ม 40 ปีลงมา มีเป้าหมายสูงสุดที่ด้านการเงิน ขณะที่กลุ่มที่อายุ 41 ปีขึ้นไปมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่ด้านครอบครัว ทุกกลุ่มมีเป้าหมายด้านการพักผ่อนใกล้เคียงกัน กลุ่มอายุ 25 – 56 ปีมีเป้าหมายด้านความมั่นคงในชีวิตมากที่สุด และเป้าหมายด้านสุขภาพเป็นเป้าหมายที่คนไทยทุกกลุ่มให้ความสำคัญมากที่สุด ประกอบการรายงานผลผลิตการเกษตร (ทุเรียน) ของภาคตะวันออก ปี 2564 สูงกว่า ปี 2562 ถึงร้อยละ 16.37 (Office of Agricultural Economics, 2022) และราคาทุเรียนที่เกษตรกรขายได้ราคาขายส่งและราคาส่งออก ช่วง ปี 2558 ถึง 2562 มีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้น 100 % (เช่น หมอนทองจากราคากิโลกรัมละ 46.96 บาท ในปี 2558 เพิ่มขึ้นเป็น 99.86 บาท/ กิโลกรัม ในปี 2562) และเกษตรกรรุ่นใหม่ได้ผันตัวเองจากมนุษย์เงินเดือนมาเป็นชาวสวนทุเรียน (Senadee & Pomrit, 2017) จึงเป็นการยืนยันว่าชาวสวนทุเรียนทั้ง 2 ช่วงกลุ่มอายุความสุขตามคะแนนดัชนีความสุขคนไทยไม่แตกต่างกัน

เปรียบเทียบคะแนนดัชนีความสุขคนไทย (THI15) จำแนกตามประเภทการรับรองสวน กลุ่ม GAP PGS และ Organics พบว่าทั้ง 3 กลุ่มมีความสุขตามคะแนนดัชนีความสุขคนไทยไม่แตกต่างกัน ด้วยเหตุว่าเกณฑ์การจำหน่ายหรือการส่งออกในปัจจุบันทุเรียนที่ได้รับการตรวจสอบคุณภาพและผ่านมาตรฐานเท่านั้นจึง

จะสามารถส่งออกจำหน่ายตลาดต่างประเทศได้ เนื่องจากตลาดการส่งออกล้วนมีความเข้มงวดในการตรวจสอบคุณภาพ (Senadee & Pomrit, 2017) ประกอบกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ปี 2560 - 2564 ซึ่งมีวิสัยทัศน์ "ประเทศไทยเป็นผู้นำในระดับภูมิภาคด้านการผลิต การบริโภค การค้าสินค้า และการบริการเกษตรอินทรีย์ที่มีความยั่งยืน และเป็นที่ยอมรับในระดับสากล" โดยมีเป้าหมายในการเพิ่มพื้นที่และจำนวนเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ เพิ่มสัดส่วนตลาดเกษตรอินทรีย์ภายในประเทศรวมทั้งยกระดับกลุ่มเกษตรอินทรีย์วิถีพื้นบ้านพัฒนาสู่การรับรองตามมาตรฐาน (Thai Organic Agriculture Foundation, 2017) นอกจากนี้ผลการศึกษาด้านพฤติกรรมผู้บริโภคในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกพบว่า ด้านพฤติกรรมผู้บริโภคในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Regional Office of Agricultural Economic Office of Agricultural Economics, 2019) รู้จักตราสัญลักษณ์รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์มากกว่า 1 ชนิด ส่วนใหญ่รู้จักตราสัญลักษณ์รับรองมาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์ (มกษ.) ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประเทศไทย หรือตรา Organic Thailand มีการศึกษาข้อมูลผลไม้อินทรีย์ก่อนตัดสินใจซื้อและเลือกซื้อผลไม้อินทรีย์จากเกษตรกรโดยตรงในรูปแบบสั่งจองล่วงหน้า (Pre order) และขายออนไลน์ส่งถึงผู้บริโภค เหตุผลที่เลือกซื้อผลไม้อินทรีย์เพราะคำนึงถึงความปลอดภัยต่อสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และผู้บริโภคมีแนวโน้มการตัดสินใจเลือกบริโภคผลไม้อินทรีย์ เลือกซื้อผลไม้อินทรีย์ในขนาดร้อยละ 97.32 และแนะนำให้ผู้อื่นซื้อผลไม้อินทรีย์มากกว่าร้อยละ 94.25 และมีทัศนคติเห็นด้วยกับทัศนคติที่มีต่อสินค้าทุเรียนอินทรีย์และมังคุดอินทรีย์ โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตระหนักถึงสุขภาพ ด้านการตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสินค้าทุเรียนอินทรีย์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานด้านการเกษตร สามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปประกอบการส่งเสริมการขยายพื้นที่ในการปลูกทุเรียนแบบอินทรีย์ให้ขยายวงกว้างเพิ่มขึ้น โดยเริ่มจากสนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรเหล่านี้ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการทำสวนแบบอินทรีย์ที่มีความสุข
2. หน่วยงานด้านสาธารณสุข ระดับนโยบายควรมีการบูรณาการงานร่วมมือกับหน่วยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดตัวชี้วัดผลลัพธ์เกษตรกรสวนทุเรียน โดยเพิ่มการรายงานผลลัพธ์ด้านสุขภาพและความสุขของเกษตรกรสวนทุเรียนแบบอินทรีย์ บรรจุเป็นตัวชี้วัดสำคัญของหน่วยงาน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. นักวิชาการ นักศึกษาควรนำผลการวิจัยที่ได้ไปขยายผลต่อยอดการวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติมเพื่อเจาะลึกในคุณลักษณะ หลักคิดและวิธีการปฏิบัติของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนแบบอินทรีย์ เพื่อค้นหาปัจจัยสำคัญภายในที่ทำให้การทำสวนแบบอินทรีย์สำเร็จจนได้รับการรับรองมาตรฐานอินทรีย์และชีวิตมีความสุข

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนประสานงานการลงพื้นที่จากเกษตรจังหวัดชลบุรี เกษตรอำเภอบ่อทอง เกษตรอำเภอวังจันทร์ องค์การบริหารส่วนตำบลตะพง นายกษมาคมก้านันผู้ใหญ่บ้านจันทบุรี เกษตรจังหวัดตราด เกษตรจังหวัดนครนายก และเกษตรจังหวัดปราจีนบุรี และชาวสวนทุเรียนที่กรุณาเข้าร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล

การทำสวนทุเรียนแบบอินทรีย์ที่ทรงคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ขอขอบคุณ กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรมที่สนับสนุนทุนวิจัย ประเภท Basic Research Fund ผ่านมหาวิทยาลัยบูรพา

References

- Agricultural Technology and Innovation Management Institute. (2020). The pathway of lesson learn to become an organic fruit tree. Retrieved (2021, January 10) from <https://www.nstda.or.th/agritec/organic-fruit/> (in Thai).
- Certification Alliance Organic Standard. (2020). The certall organic atandard version 1.0. Retrived (2021, July 8) from https://actorganic-cert.or.th/wp-content/uploads/2020/02/CertAll_Std_v-1.0.pdf (in Thai).
- Diener, Ed. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bullentin*, 95, 542-575
- Graeme Stuart. (2017). What is the spectrum of public participation? Retrieved (2022, June 25). from <https://sustainingcommunity.wordpress.com/2017/02/14/spectrum-of-public-participation/>
- Haenjohn, J. (2016). The effects of mindfulness on emotional competencies and well-being of undergraduate students. *Journal of education, Burapha University*, 27(2), 208-222. (in Thai).
- International Association for Public Participation (2022). IAP2 spectrum of public participation and core values. RetrivedZ (2022, July 29). from https://cdn.ymaws.com/sites/iap2.siteym.com/resource/resmgr/files/IAP2_Federation_-_P2_Pillars.pdf
- Kungwan, J. (2020). Durian: the king of fruits vharmining diversity of Thai native durian. *Sarakadee*, 36(424), 32-69. (in Thai).
- Lifshitz R., Nimrod G., & Bachner, YG. (2019). Spirituality and wellbeing in later life: a multidimensional approach. *Aging Ment Health*, 23(8), 984-991.
doi: 10.1080/13607863.2018.1460743
- Lyubomirsky; S. (2008). *The how of happiness: a scientific approach to getting the life you want*. New York: The Penguin Press.
- Mongkol, A., Huttapanom, W., Chetchotisakd, P., Chalookul, W., Punyoyai, L. & Suvanashiep. S. (2001). The study to develop Thai mental health indicator. *Journal of ThePsychiatric Association of Thailand*, 46(3), 109 – 225. (in Thai).
- National Organic Agriculture Development Board. (2020). Action plan on organic agriculture 2017-2022. Retrieved (2021, Jaunary 10). from

- https://drive.google.com/file/d/1Rei6FEsHGxyW7EA4yIt3tWUE8rT_ZmPV/view (in Thai). National Bureau of Agricultural Commodity and Food Standards, (2019). GAP food plants. Bangkok: ACFS. (in Thai).
- Office of Agricultural Economics. (2022). Agricultural Economic Report 2022. Retrieved (2022, August 1). from https://www.oae.go.th/assets/portals/1/fileups/bappdata/files/Outlook_Q3_2565.pdf (in Thai).
- Office of Agricultural Economics. (2021). Agricultural statistics of Thailand year 2020. Retrieved (2021, January 10). from <https://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/journal/2564/yearbook2563.pdf> (in Thai).
- Office of Agricultural Economics. (2019). Agricultural economic information by product year 2019. Retrieved (2021, January 10). from <https://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/ebook/2563/commodity2562.pdf> (in Thai).
- Positioning magazine. (2010). Gross national happiness. (2021, January 10). from <https://positioningmag.com/12277> (in Thai).
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069-1081.
- Ryff, C. D. (2014). Psychological well-being Revisited: Advances in the Science and Practice of Eudaimonia. *Psychother Psychosom*, 83, 10–28 DOI: 10.1159/000353263.
- Ryff, C. D., & Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 719-727.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*. 52, 141-166.
- Seligman, M. E. P. (2011). *Flourish: a visionary new understanding of happiness and well-being*. New York: Free Press.
- Senadee, W. & Pomrit, P. (2017). Durian and durian farmers in the 4.0 era. *Kehakaset Magazine*, 41(6), 59-84. (in Thai).
- Senadee, W. & Pomrit, P. (2017). The future of Thai durian..through the perspective of Chumphon farmers and durian traders. *Kehakaset Magazine*, 41(10), 63-83. (in Thai).
- Thai Organic Agriculture Foundation. (2017). Participatory guarantee systems for organic agriculture PGS operational manual. 3rd Bangkok: land management research and development division department of land development. (in Thai).

Watson, D., Clark, L. A., & Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS Scales. *Journal of Personality and Social Psychology*. 47, 1063-1070.

World bank (1996). *Participation sourcebook* Washington, D.C.: The World Bank.